

10 év múlva teljesen megszűnik. Nyilvánvaló, hogy más a helyzet a társadalomtudomány és az atomfizika esetében, de a fenti számítás az átlagot mutatja. Mondhatnánk, hogy ez a tudomány, a tudósok dolga, csak számukra csökken annyira gyorsan az információ értéke. Mi a helyzet azonban egy közművelődési gyűjteményben? Ennek felderítésére tettem kísérletet, és befejezésül erről szólnék néhány szót. (Részletesebben lásd a *Könyvtáros* 1986/12. számában – a szerk.)

„Kistriguláztam” a *Könyvtári kis tükör* füzeteit, vagyis azokat a műveket, amelyek 45-től napjainkig jelentek meg és még aktuálisak, törzsanyagként ott kell lenniük az állományban. Ezeket kiadási évek szerint rendeztem, átlagot számítottam. Ez az „átlag” nagyon érdekesen viselkedik, majdnem úgy, mint a természetudományban a felezési idő, aminek – tudjuk – az a lényege, hogy a sugárzó anyagok meghatározott időegység alatt vesztek el tömegük felét, és aztán újra feleződnek ugyanannyi idő alatt. Nekem az „jött ki”, hogy a közművelődési könyvtári állománynak a szakirodalomban is, de még a szépirodalomban is a felezési ideje körülbelül 5 év. Ennyi idő alatt az álló-

mány információs értéke felére csökken, következőképp 35 év alatt egy százalék alá esik. Számításaim szerint tehát egy átlagos közművelődési könyvtár állománya – leszámítva azt a szakterületet, amelynek dokumentumait valamilyen speciális ok miatt megőrzési szándékkal gyűjti – gyakorlatilag 40 évig érvényes, amiből az következik, hogy ennyi idő alatt ki kellene cserélni. Másként fogalmazva: egy könyvtári gyűjtemény információs értéke attól függ, hogy mennyi benne a friss könyv, és mennyi a régi. És mennél kevesebb a régi, annál valószínűbb, hogy nő az információs értéke. Ez persze nemcsak mennyiségi kérdés. Ez persze nemcsak mennyiségi kérdés. Nemrég Debrecenben az egyik városi könyvtári fiók 13 ezres gyűjteményéből 5 ezer kötetet kivont, a maradékot pedig átrendezte az új témacsoportos elhelyezés szerint. Az olvasók egy része úgy vélekedett, hogy „Jé, hát itt sokkal több könyv van, mint eddig volt”. Ez az eset is azt mutatja, hogy nem az állomány nagysága dönti el azt, hogy egy gyűjtemény milyen információs értékű, hanem az, hogy a használók mennyire találják meg benne azokat a műveket, amelyeket keresnek.

Simon Zoltán

A könyvtár mint kiadóműhely

A nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár feladatai közt kiemelt helyen szerepel a tájékoztatás. A szocialista tartalmú műveltség terjesztésének, az olvasási kultúra meggyökereztetésének, az irodalom társadalmi hasznosításának elősegítése érdekében az intézmény, miként az a szervezeti és működési szabályzatában olvasható, „...időszaki kiadványokat jelentet meg a dolgozók kutató, helyismereti, módszertani munkásságának közzétételére, támogatja a helyi, helyismereti művek kiadását. Önálló kiadványozást folytat”.

E kiadói tevékenység az intézmény profiljának megfelelő kiadványfajtákban jelenik meg, amelyeknek döntő többsége a könyvtár munkatársainak a belső szakmai műhelymunkához kapcsolódó önálló szellemi produktumát jelenti. Az intézmény publikációs tevékenységét a hetvenes évek elején sok tekintetben új alapokról indította. A tudatos szakmai munka-

végzés elmélyültebbé válásával, a rendszeres, célirányossá tett képzés és továbbképzés hatására, a nyolcvanas évek küszöbén – az előző időszakhoz képest – jóval több felkészült, speciális ismeretekkel felvértezett munkatárs dolgozott már könyvtárunkban. Ezzel egyidejűleg a megye szellemi életében, a közművelődésben komoly átrétegződés, előrelépés történt: kiépült a felsőfokú közművelődési intézményrendszer, megelénkült az értelmiségi réteg tudományos egyesületekbe való szerveződése, ismertebbé vált az egyes szaktudományi területeken végzett kutatómunka, s mindez nagyobb követelményeket támasztott könyvtárunkkal szemben. A saját feladatkörükben önállóan dolgozni képes munkatársak jelenléte és egyre nagyobb száma lehetővé tette a megírásra, kidolgozásra érdemes témák átgondolt listájának összeállítását, az egyre tudatosabb kiadványtervezést.

Természetesen jó irányba terelte és erősítette ezt a törekvést a hazai könyvtárügy kiadói tevékenységének megélékülése, néhány megyei könyvtár példája, a Könyvtártudományi és Módszertani Központtól kapott útmutatások, a helyi művelődéspolitikai irányítóinak elemzése, s nem utolsósorban a fenntartó tanácsnak a könyvtári kiadói tevékenységet pártoló szerepe. A fáziskéséssel indított, de felzárkózásra törekvő, rendszeres munka a hetvenes évek végén, néhány országos érdekű kiadványt kivéve, még nem hívta fel a szakmai közvélemény figyelmét kiadványainkra. *Bényei Miklós a Könyvtári Figyelő* 1979. évi 2. számában a közművelődési könyvtárak kiadványait elemző tanulmányában még nem is említi Szabolcs-Szatmár megyét, míg – ha csak régióban gondolkozom – Hajdú és Szolnok megyék már méltán szerepeltek jó példaként.

Nálunk csak az utóbbi években többszöröződött meg a szakmai jellegű, a könyvtárosi munkavégzést közvetlenül segítő publikációk, illetve az olvasók tájékoztatását szolgáló segédletek, információs értékkel bíró összeállítások (a helytörténeti-helyismereti, az irodalompropaganda körébe tartozó írások, életrajzi és ajánló bibliográfiák, lelőhelyjegyzékek, módszertani levelek, útmutatók stb.) száma. Ezek legnagyobb része a *könyvtár saját kiadói gondozásában* jelent és jelenik meg, bár jó néhány közleménynek, tanulmánynak más orgánumban adott helyet. Megyén belül ilyen publikációs fórumnak számít a *Szabolcs-Szatmári Szemle*, a *Pedagógiai Műhely*, a *Kelet-Magyarország*, az országos jellegűek közül a *Könyvtáros*, a *Kultúra és Közösség* című folyóiratok, de egyes munkák más, gyűjteményes művekben láttak

napvilágot, így a helytörténetírás forrásait közreadó megyei levéltár kiadványaiban, a megyei munkásmozgalmi bizottság gondozásában megjelentetett kötetben vagy a Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadásában megjelenő füzetekben (például *Közhasznú kisbibliográfiák*, módszertani füzetek stb.). Időszakos kiadványaink közül közhasznúnak számít a *Közművelődési cikkek jegyzéke*, a *Szabolcs-Szatmár Megye Irodalma és Eseménynaptára*, s öröndetes tény, hogy könyvtári híradónk is, közeledve 15. évfolyamához, szakmai berkekben már elfogadottnak, ismertnek számít.

A megyei és városi könyvtár publikációs tevékenysége napjainkra kétségkívül kiforrottabbá vált – ezt bizonyítja a tematikai gazdagodás, a segédletek körének bővülése, igényesebbé válásuk, keresettségük (az elmúlt 5 évben több mint 80 kiadványt jelentettünk meg). Mindennek egyenes következménye, hogy az intézmény szellemi műhelymunkájának írásos produktumaival kapcsolatban is több a helyeslő visszajelzés, a pozitív értékelések száma megszorodott. Könyvtárunk, publikációs tevékenysége révén, ma sokkal inkább jelen van a szakmai köztudatban, mint évekkel ezelőtt. Mindez hangot kap a sajtóban (a *Könyvtáros* múlt évi 8-as számában például *Zircz Péter Könyvtári kiadványokról – más módon* című írásában jó példaként többször hivatkozott publikációinkra. Érdemes ugyanakkor idézni Zircz Péter következő megállapítását is: „... könyvtárügyünk szellemi és anyagi-technikai fejlődése egyre inkább divergált: míg egyes könyvtárakban... szellemi energiák gyűlnek fel, a megvalósításhoz szükséges tech-

nikai feltételek javulása ettől mindinkább elmarad”. Ez intézményünk mostani sokszorosítási, reprográfiai állapotára vonatkoztatva is igaz, a publikációk, kiadványok saját nyomdánkban való megjelentetése komoly nehézségekbe ütközik. Ez pedig hosszú távon tevékenységünk csökkenését, lefejeződését hozhatja magával.

A fejlődés vitathatatlan pozitívumai mellett (kiemelném, hogy a tervszerű kiadási tevékenység eredményeként ma már négy sorozatunk is van: *Gyermekkönyvtári füzetek*, *Bibliográfiai füzetek*, *Módszertani levelek* és a *Szatmári Téka*) azonban néven nevezhetők gyakorlatunk fogyatékoságai, elégtelenségei is. Ilyennek számítanak többek között, hogy kevés az átfogó jellegű tanulmány (ennek oka lehet, hogy a szellemi befektetés nem áll arányban az anyagi, erkölcsi elismeréssel); még mindig szűk körre korlátozódik azok száma, akik rendszeresen publikálnak. Ez összefüggésben lehet azzal, hogy kellőképpen ma sem szabályozottak a különféle szerkesztősé-

gekkel való kapcsolataink; valamint, hogy a társadalomtudományi, irodalmi vonatkozású témák túlsúlya miatt a tematikai arányok kissé „egészségtelenek”.

Ami további elképzeléseinket és a jövőt illeti, ki kell emelnem, hogy előkészítési fázisán túljutott *repertorizálási programunk*, kiforrottabb formában újólág megjelentetjük a *megyei sajtóbibliográfiánkat*; az alkalmi kiadványok laza együttese helyett – az utóbbi évek ritmusát tartva – elsősorban a *sorozatban való megjelentetést* tekintjük feladatunknak.

★

A megye további társadalmi felemelkedése megköveteli a szellemi munkamegosztásban való még hatékonyabb közreműködésünket, arra törekszünk, hogy könyvtárunk a kor követelményeivel lépést tartva, felkészültebben tevékenykedjen a közművelődés és a tudományos kutatómunka szolgálatában.

Futaky László

A közművelődési könyvtár tudományos szerepköre

Ha a közművelődési könyvtárak tudományos szerepköréről szólnak, nem kevesebbet állítunk, mint hogy e szerepkört érvényesíteni kívánjuk a közművelődési könyvtárak mezőnyében, de legalábbis azt, hogy e szerepkörre szükség van.

A közművelődési könyvtárak mezőnyében e csaknem ötezer egységet számláló halmazba természetesen éppúgy beleértendő a néhány száz kötetes üzemi szakszervezeti könyvtár, mint például a valóban tudományos rangú Somogyi Könyvtár. Kérdés, hogy a tudományos szerepkör vállalása szempontjából elegendő közös karakterisztikum áll-e rendelkezésünkre ahhoz, hogy a hiteles általánosítást elvégezhessük. De gondot okoz a szerepkör értelmezése is. A közfelfogás szerint ez elsősorban nagy kutatási programokban való részvételt jelent, tiszteletet parancsoló monográfiákat, látványos nemzetközi fórumokon való szereplése-

ket. Mi szerény könyvtárosok viszont úgy tudjuk, hogy a tudomány eredményes művelésének szerves része a könyvtári tevékenység is a maga teljességében. Tehát nemcsak a forrásfeltáró, forrásközlő, esetenként szintetizáló kiadványok, hanem a könyvtárosok szinte az ókortól napjainkig kialakult minden fontos feladata, a dokumentumok gyűjtése, rendszerezése, megőrzése, feltárása, az információk közvetítése stb. Kérdés, hogy el lehet-e végezni a könyvtári tevékenység minden lényeges fázisának elemzését, vagy akár csak jelzésszerű értékelését abból a szempontból, hogy milyen értékben és módon járulnak hozzá különböző a tudományos munka műveléséhez. Ne feledjük a téma „holdudvarát” sem. Tökélyre vihetők-e az említett könyvtári munkálatok, magának a tudománynak a szorító késztetése nélkül, vagy létezik-e egy olyan alsó határa az igényeknek, amelyen túl a könyvtár talajvesztetté válik.